

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastātāmas valodniecības un
tulkošanas nodaļas
un
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrības

5. pētnieku un studentu
konference
**“Aktuāli jautājumi
tulkojumzinātnē”**

Rīga, 2019

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un tulkošanas nodaļas
un
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrības

5. starptautiskā pētnieku un studentu konference
„Aktuāli jautājumi tulkojumzinātnē”

Rīga, 2019

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un tulkošanas nodaļa

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

Redaktori: Helēna Gizeleza, *ZGP, Mg. translāt.*
Marija Lapaine, *Mg. interpret.*
Ieva Tazāne, *Mg. translāt.*

Organizatoriskā komiteja: Helēna Gizeleza, *ZGP, Mg. translāt.*
Ieva Tazāne, *Mg. translāt.*
Marita Masule, *Mg. translāt.*

Rīga, 2019

Konference tapusi ar sponsoru atbalstu:

AMPLEXOR

KONFERENCES PROGRAMMA

- 9.30-10.00 Reģistrācija
10.00-10.10 Konferences atklāšana
10.10-12.00 Pirmā sesija
Moderatore: Marita Masule, Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība
- 10.10-10.30 **Tulkošana Eiropas Komisijā: aktualitātes**
Elizabete Pičukāne, EK Tulkošanas ģenerāldirektorāta pārstāve
- 10.30-10.50 **Lithuanian Association of Conference Interpreters. Overview of the Lithuanian Interpretation Market**
Monika Matulevičiūtė, Lietuvas Konferenču tulku asociācija
- 10.50-11.10 **Latvijas tulkošanas nozares aktualitātes**
Helēna Gizeleza, Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība
- 11.10-11.30 **Klientu pieprasījuma un tulkošanas nozares piedāvājuma evolūcija**
Sņežana Kondrašova, uzņēmums "Amplexor"
- 11.30-11.50 **Kas jauns mašintulkošanā? Tildes pieredze**
Inguna Skadiņa, Tilde, Latvijas Universitātes Datorikas fakultāte
- 11.50-12.00 **Diskusija**
12.00-12.30 **Pārtraukums**
- 12.30-13.45 Otrā sesija**
Moderatore: Helēna Gizeleza, Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība
- 12.30-12.45 **Bērnu tiesības Latvijā un Lielbritānijā: izaicinājumi tulkošanā**
Andrejs Gorbunovs, Ventspils Augstskola
- 12.45-13.00 **Komunikācijas īpatnības arābu-latviešu-arābu kontakttulkošanā un secīgajā tulkošanā**
Ingrīda Kleinhofa, Latvijas Universitāte
- 13.00-13.15 **Lamuvārdu lietojums dažāda tipa tekstos un to tulkošanas stratēģijas**
Artūrs Viļums, Ventspils Augstskola
- 13.15-13.30 **Reklāmas tekstu tulkošanas īpatnības (2010.-2018.)**
Gunta Ločmele, Helēna Gizeleza, Latvijas Universitāte
- 13.30-13.45 **Ēku daļu nosaukumi latviešu un angļu valodā: leksiski semantisko lauku analīze**
Anna Beļeviča, LU HZF PMSP "Konferenču tulkošana"
- 13.45-14.00 **Pārtraukums**
- 14.00-15.30 Trešā sesija**
Moderatore: Ieva Tazāne, Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība
- 14.00-14.15 **LGBT terminoloģijas atveide latviešu valodā**
Kristīne Kārklīņa, LU HZF PMSP "Rakstiskā tulkošana"

- 14.15-14.30 **The Challenges of Translating a Multi-Lingual Text: Shobhaa De's "Bollywood Nights"**
Kristīna Korneliusa, LU HZF BSP "Angļu filoloģija"
- 14.30-14.45 **The Implicit in Simultaneous Interpreting in Political Context**
Elīna Vorobjova, LU HZF PMSP "Konferenču tulkošana"
- 14.45-15.00 **Arodriski tulku un tulkotāju darba vidē**
Larisa Engelsons, LTTB, Natālija Ambrosova, LU, Helēna Gizeleza, LU/LTTB
- 15.00-15.15 **Tulko sveiks un vesels: vingrojumi aktuālo arodrisku mazināšanai**
Marija Lapaine, LTTB
- 15.15-15.30 **Diskusija un konferences noslēgums**

Lithuanian Association of Conference Interpreters (LKVA).

Overview of the Lithuanian Interpretation Market

Monika Matuleviciute

LKVA Board member

m.matuleviciute@gmail.com

Founded in 2014, the Lithuanian Association of Conference Interpreters (LKVA in Lithuanian) is a pool of professional conference interpreters who are committed to the highest standards of professional interpreting and who care deeply about ensuring suitable working conditions, protecting our professional rights and defending the interests of interpreters. With the core values of professionalism, integrity and responsibility as well as the vision of a widely recognised professional service of conference interpreting provided according to our Code of Conduct and under the working conditions prescribed by our Professional Standards, for a dignified fee and in a transparent market of conference interpreting, the Association plays an important role to this end by representing interpreters in state institutions and international organisations and establishing contacts with affiliate organisations.

The Association was specifically founded with the intention of raising awareness about the profession of conference interpreters among the public and our clients, and generally raising the profile of our profession. The Association currently has 37 regular members and 2 members of honour. The activities of the association involve participation in profession-related regulatory activities, raising awareness through participation in various conferences, marketing, networking events, delivering lectures to students, organising qualification upgrading courses for members and non-members, educating our members and the interpreting community in general, publicising articles on our website, meetings with public authorities like the Public Procurement Office, to name a few.

Our ultimate goal is for interpreting to become a legally regulated profession in Lithuania so that our unique and highly demanding work is on a par with international practice. The interpreting market in Lithuania has historically been underdeveloped, consequently the working conditions are not always ensured for interpreters, we witness lots of lack of understanding by the clients about the various modes of interpreting and the requirements applicable thereto, while the lowest price criterion dominates over the quality criterion in public procurement and among many private market clients, allowing access to the market to non-professionals who cause damage to the reputation of the profession through providing low-quality service. However, several years of

the Association's existence have already born some fruit and we will be aspiring for more awareness and wider recognition.

Current Development of Translation Industry in Latvia

Helēna Gizeleza

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība,

Latvijas Universitāte

helena.gizeleza@gmail.com

The Latvian translation industry is currently in its early maturity stage characterised by decreasing demand for the services in the market due to diminishing growth rate, competition for market share which is closely related to lowering prices, therefore cost reduction and customer loyalty enhancement are of great significance.

The analysis of the turnover of the largest Latvian translation agencies ensuring about 50% of the total industry turnover suggests a decrease in growth rate which followed the period of swift growth in 2010 and 2011 with 14% and 18% increase in turnover accordingly. The actual situation in the market suggests market stagnation and decelerated growth. According to the forecasts, the prices will continue to reduce, therefore translation agencies seek the opportunities to reduce costs, use CAT tools, machine translation and artificial intelligence more effectively, and introduce automated business processes.

The global trends in translation sector, economic recession, and strong role of translation agencies as mediators between clients and translation service providers have had an impact on the financial and psychological environment of Latvian translation and interpreting professionals.

The Latvian Association of Interpreters and Translation was founded in 2012 and unites professional interpreters, translators, sign interpreters, proof-readers and editors. The association strives to develop the translation industry in Latvia, contributes to the professional competence of interpreters and translators, protects its members' interests and promotes advanced training of the professionals. The main goals of the association are to protect professional, economic and legal interests of Latvian interpreters, translators, proof-readers and editors, enhance the prestige of the profession and respect in the society, and contribute to the training of highly qualified specialists, their advanced training and increase of their professional competences. The association cooperates with public and non-governmental organisations and spreads the latest scientific and technical achievements in the field of translation.

Klientu pieprasījuma un tulkošanas nozares piedāvājuma evolūcija

Sņežana Kondrašova

Uzņēmums "Amplexor"

Snezana.Kondrasova@amplexor.com

Pēdējo gadu laikā tulkošanas tirgus pieredzējis stabilu pieaugumu. Izaugsmi, protams, veicina globalizācija. Uzņēmumi vēlas būt visur, un tas nozīmē satura (produkcijas, piedāvājumu utt.) lokalizāciju. Pat nelieliem uzņēmumiem tagad ir iespēja ienākt globālajā tirgū, kas iepriekš bija rezervēts lieliem pasaules zīmoliem. Visā pasaulē pieaug patērētāju pieprasījums pēc saprotama dažādu veidu satura (e-komercija, ceļojumi, viesmīlība vai elektronika), kas ir pieejams reāllaikā. Arī pieprasījums publiskajā sektorā (vietējas, starptautiskas un ES iestādes) ir paplašinājies no tradicionālās likumdošanas dokumentācijas tulkošanas līdz tīmekļa un tiešsaistes satura lokalizācijai tā, lai tas būtu pieejams lasītājiem reāllaikā un vairākās valodās.

Protams, šādai tirgus izaugsmei piemīt savi izaicinājumi. Lai gan tulkoto vārdu skaits tulkošanas nozarē pieaug, pasūtītā darba vidējais apjoms samazinās. Klientu pieprasījums pēc vairākiem maziem darbiem, kas izpildāmi īsā laikā, ir kļuvis ļoti tipisks. Tulkošanai atvēlētais laiks saīsinās.

Nozīmīga loma tulkošanas nozares attīstībā pašlaik ir mašīntulkošanas (MT) tehnoloģijai. Strauji MT uzlabojumi un *Amazon Translate*, *Google Translate* un *Microsoft Translator* platformu izstrāde ir krasi samazinājusi tulkošanas izmaksas, piedāvājot tulkojumus, kuru kvalitāte ir pietiekama daudziem produktu patērētājiem un programmu lietotājiem. Dažādu mašīntulkošanas mākoņplatformu klāsta pieaugums turpinās samazināt klientu tulkošanas izmaksas.

Pēdējo gadu laikā tulkotāja loma ir mainījusies, un tā turpinās pārveidoties, tulkošanas nozarē parādoties aizvien jaunām tehnoloģijām. Tai pašā laikā pieaug pieprasījums pēc lingvistiem, kas strādā dažādās tulkošanas pārvaldības vidēs un tiešsaistes rediģēšanas platformās un kam ir zināšanas ļoti specializētās jomās (piem., medicīna, farmācija, tiesības, inženierzinātnes). Nozarē aizvien vairāk pieaug pieprasījums pēc "netradicionāliem" tulkotājiem – tiek meklēti speciālisti ar pieredzi un zināšanām radošā satura rakstīšanā, satura izstrādē un rediģēšanā, MT pēcrediģēšanā, tirgus izpētē un analīzē.

Var droši teikt, ka nākotnē mūs sagaida lielāks pieprasījums un lielākās tulkošanas iespējas.

Kas jauns mašintulkošanā? Tildes pieredze

Prof. Inguna Skadiņa
Uzņēmums "Tilde"
Latvijas Universitāte
inguna.skadina@tilde.lv

Jaunās tehnoloģijas, it īpaši mašintulkošana, ir neatsverams palīgs mūsdienu tulkotāja ikdienā. Iespēja izmantot mašintulkošanu ir iekļauta daudzos datorizētas tulkošanas rīkos (*CAT tool*), to plaši lieto lokalizācijas uzņēmumi, bieži tulkotāji saņem jau mašintulkotu tekstu pēcrediģēšanai.

Jau vairākus gadus līdzšinējo statistisko mašintulkošanas tehnoloģiju ir sekmīgi nomainījusi neirontulkošana (*neural machine translation, NMT*). Kādas ir šīs tehnoloģijas priekšrocības? Kā šī tehnoloģija ir ietekmējusi tulkojumu? Kādi ir galvenie ieguvumi latviešu valodai?

Šajā referātā galvenokārt tiks analizēta uzņēmuma "Tilde" pieredze un klausītāji tiks iepazīstināti ar vairākiem risinājumiem, kas varētu būt noderīgi tulkotājiem, – *NMT* tehnoloģijām "mazajām" valodām un *hugo.lv* – Latvijas valsts pārvaldes valodas tehnoloģiju platformu.

Kopš 2016. gada beigām uzņēmums "Tilde" ir sekmīgi ieviesis *NMT* tehnoloģiju platformā *translate.tilde.com*, kā arī radījis vairākus nozīmīgus *NMT* risinājumus. Viens no tiem ir Eiropas Savienības (ES) Padomes prezidentūras tulkošanas rīks, kas pieejams gan mobilā lietotnē, gan kā tīmekļa serviss. "Tilde" šo risinājumu ir izstrādājusi vairākām ES dalībvalstīm – Latvijai, Igaunijai, Bulgārijai, Austrijai un Rumānijai. Izmantojot ES Padomes prezidentūras tulkošanas rīku, 9 mēnešu laikā pārtulkoti vairāk nekā 11,5 miljoni vārdu.

"Tildes" radītās inovatīvās mašintulkošanas sistēmas ziņu tulkošanai divus gadus pēc kārtas bija starp labākajām *WMT* (*Workshop of Machine Translation*) tulkošanas uzdevumā (2017. gadā, tulkojot starp latviešu un angļu valodu, bet 2018. gadā, tulkojot starp igauņu un angļu valodu), kurā piedalījās vairāki pasaules vadošie mašintulkošanas pētniecības centri.

Valsts pārvaldes valodas tehnoloģiju platforma *hugo.lv* tās pirmsākumos piedāvāja mašintulkošanu, izmantojot statistiskās mašintulkošanas pieeju, 2018. gada beigās tā tika aizstāta ar *NMT*, kā arī piedāvāta jauna iespēja tulkotājiem – bez maksas izmantot *hugo.lv* datorizētas tulkošanas rīku, kas ietver ērtu vidi pēcrediģēšanai un ļauj izmantot *hugo.lv* iekļautās mašintulkošanas sistēmas (angļu-latviešu-angļu, krievu-latviešu-krievu) dažādām jomām

(tieslietu, kultūras un vispārēja). *Hugo.lv* iekļauj arī Latvijas Nacionālo terminoloģijas portālu¹, kurā apkopota ne tikai apstiprināta nozaru terminoloģija, bet arī paredzēta iespēja ieteikt apspriešanai vēl neiekļautu terminu un iesaistīties diskusijā termina apstiprināšanas procesa laikā.

¹ <https://termini.gov.lv/>

Bērnu tiesības Latvijā un Lielbritānijā: izaicinājumi tulkošanā

Andrejs Gorbunovs

Ventspils Augstskola

andrejs.gorbunovs@inbox.lv

Bērnu tiesību attīstība Latvijas teritorijā un Lielbritānijā sākās vienlaicīgi, bet attīstījās ļoti atšķirīgi.

Bērnu tiesību speciālās leksikas vēsturiskās attīstības tendencēm ir iespējams sekot, veicot tiesību aktu teksta analīzi gan makrostruktūras, gan mikrostruktūras līmenī.

Lielbritānijā un Latvijā bērnu tiesību speciālās leksikas izmaiņas notiek arī ārējo faktoru iedarbības rezultātā, taču Latvijā šīs izmaiņas notiek daudz lēnāk.

Tulkošanas problēmas pastāv ne vien atšķirīgo tiesību sistēmu dēļ, bet arī valodas “elastības” dēļ.

Lielbritānijā bērnu tiesību jomas terminoloģija ir būtiski atšķirīga no Latvijas bērnu tiesību jomas terminoloģijas, jo Lielbritānijas likumdošanas sistēma reaģē uz situācijas izmaiņām un jomas vajadzībām daudz ātrāk par Latvijas likumdošanas sistēmu, un šo izmaiņu rezultātā notiek jaunu terminu, jēdzienu un definīciju ieviešana.

Komunikācijas īpatnības arābu-latviešu-arābu kontakttulkošanā un secīgajā tulkošanā

*Ingrīda Kleinhofa
Latvijas Universitāte
ingrida.kleinhofa@lu.lv*

Gan kontakttulkošanā, gan secīgajā tulkošanā arābu–latviešu valodu kombinācijā jāņem vērā lielās atšķirības komunikācijas kultūrā. Pirmkārt, daudzi ieteikumi, kuri viegli ievērojami, tulkojot no Eiropas valodām, rada pārpratumus vai grūtības, tulkojot arābu valodā. Tulks netiek uztverts kā bezpersoniska balss, bet gan kā tautietis vai gids, kurš nodrošina saziņu un palīdz orientēties svešā vidē, it īpaši, ja tulkošana notiek cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni. Tulkošana arābu valodā, lietojot pirmās personas vietniekvārdus, klausītājiem var likties maldinoša vai kaitinoša, jo bieži vien nav skaidrības par tulka lomu.

Otrkārt, tulkam jāņem vērā daudzie piedienīgas komunikācijas noteikumi arābu kultūrā, kuri runātājam eiropietim nav zināmi, un jāklūst par kultūru starpnieku, jo pretējā gadījumā saziņā var rasties nopietni pārpratumi. Atsevišķos gadījumos pat jāskaidro runātāja nodoms vai jārisina konfliktsituācijas. Piemēram, arābu kultūrā izprašāšana par personīgo dzīvi un ģimeni parasti netiek uzskatīta par nepieklājīgu, taču respektēta tiek tikai reģistrēta kopdzīve. Atzīšanās neregistrētās attiecībās vai pieminēšana, ka vecāki nav bijuši laulāti, var nopietni graut runātāja statusu un negatīvi ietekmēt komunikāciju kopumā. Arī ateisma, pagānisma, viendzimuma laulību u. c. līdzīgu jautājumu pieminēšana var radīt vērā ņemamas problēmas.

Treškārt, tulkam jālieto savam statusam atbilstoša ķermeņa valoda un ģērbšanās īpatnības, ko nosaka arābu kultūra. Tulkam eiropietim jāievēro arābu kristiešu vai sekulāro arābu stils, kā arī izglītota cilvēka uzvedības noteikumi arābu zemēs.

Lielākā problēma arābu–latviešu kontakttulkošanā un secīgajā tulkošanā ir tulka ētikas ievērošana, neradot negatīvu iespaidu arābu klientiem, kuriem ir tendence ar tulku iepazīties, nodibināt personiskus kontaktus un neformāli komunicēt gan tulkošanas laikā, gan vēl ilgi pēc tās, sagaidot palīdzību un padomus visdažādākajos jautājumos.

Lamuvārdu lietojums dažāda tipa tekstos un to tulkošanas stratēģijas

Artūrs Viļums

Ventspils Augstskola

artursvilums@yahoo.com

Lamuvārdi, lai arī cik noliegti kulturālā sabiedrībā, ir daļa no valodas izteiksmes līdzekļiem. Ja literārajā valodā un lietišķajā saskarsmē tiek stingri uzstāts, ka to izmantošana nav pieņemama, tad tādos teksta apakštipos kā daiļliteratūra, kino un krimināltiesību materiāli tie ir sastopami.

Piemēram, pēdējā no minētajiem cita starpā ietilpst tādi operatīvās darbības rezultātā iegūti materiāli kā transkribēti telefonsarunu vai noklausīto sarunu teksti. Tā kā tajos lielākoties ir vienkāršrunas leksika, tad bieži vien šādi teksti ir piesātināti ar lamuvārdiem. Ja ievērotu pieklājības normas un tam atbilstošu stilu, tad šādi vārdi būtu jāizlaiž, taču tad mērķvalodā rastos maldīgs priekšstats par runātāja patieso personību un valodas kultūru. Līdzīgi ir arī tiesas nolēmumu tulkojumos, kur, piemēram, galvenais tiesāšanās priekšmets būtu necenzētas leksikas atskaņošana plašsaziņas līdzekļos. Arī šajā gadījumā nav pieļaujams, ka attiecīgie valodas izteiksmes līdzekļi „pazūd”, jo tādējādi zūd visa tiesāšanās būtība.

Lai noskaidrotu, kādas būtu ieteicamākās un efektīvākās stratēģijas šādu tekstu tulkošanā, referātā tiks analizēta saistītā teorija un skatīti praktiski piemēri.

Reklāmas tekstu tulkošanas īpatnības (2010.-2018.)

Prof. Gunta Ločmele

Latvijas Universitāte

gunta.locmele@lu.lv

Helēna Gizeleza

Latvijas Universitāte/LTTB

helena.gizeleza@gmail.com

Šis pētījums ir veltīts reklāmas tekstu tulkošanas īpatnībām, un tā objekts ir tulkotās reklāmas valoda un tajā lietotie stilistiskie līdzekļi. Lai noskaidrotu izplatītāko stilistisko līdzekļu klāstu tulkotajās reklāmās, tika analizēti teksti, kas iegūti no Latvijā publicētiem žurnāliem laika periodā no 2010. līdz 2018. gadam.

Reklāmas tekstus no citiem tekstu veidiem atšķir tas, ka reklāma ir paredzēta komerciālo mērķu sasniegšanai – preču vai pakalpojumu virzīšanai tirgū. Reklāma ir publiskas tiešas komunikācijas veids, kad visas komunikācijas procesa sastāvdaļas ir pilnībā izplānotas. Plānojums attiecas uz vēstījuma izvēli, tā saņēmēju un mērķa auditoriju, kodu (attēlu, valodu, mūziku) un kanālu (medijiem), turklāt visi aspekti tiek izmantoti nevis izolēti, bet mijiedarbībā (Smith 1999:238).

Reklāmas galvenā funkcija – iedarbība – nosaka līdzekļu izvēli. Lai mudinātu pircējus izvēlēties noteikto preci vai pakalpojumu, jāizveido tādi apstākļi, kuros pircējs pats vēlētos iegādāties preci, t.i. precei nepieciešams ievērojams pievilcīgums. Šo pievilcīgumu reklāmas nozarē veido tēls, kas ir iespaids no preces, kas veidojas adresātiem, preces reputācija patērētāju vidū, un asociācijas, kas veidojas, kad šī prece tiek pieminēta. Tādējādi reklāmas uzdevums ir radīt vai atbalstīt preces tēlu.

Reklāmas tulkotājam jācenšas adekvāti nodot galveno reklāmas vēstījuma saturu – preces tēlu, un izmantojot citas valodas līdzekļus, panākt tulkotā teksta ekvivalenci oriģinālam (Medvedeva 2002:28). Tomēr tulkotās reklāmas gadījumā tiek veidota esošā tēla materiālā atveide, kas ir saistīta ar atšķirībām starp avotvalodu un mērķa valodu, valstu nacionālajām un kultūras īpatnībām, vērtībām un tradīcijām.

Ēku daļu nosaukumi latviešu un angļu valodā: leksiski semantisko lauku analīze

Anna Beļeviča

LU HZF PMSP "Konferenču tulkošana"

anna.belevica@live.com

Leksiski semantiskais lauks ir valodas līdzekļu kopums, ko vieno vispārīgs semantisks elements. Šīs teorijas pamatā ir uzskats par leksikonu kā sakārtotu sistēmu, kuras locekļu vidū pastāv noteikta veida attiecības. Pētījumā apkopoti un analizēti attiecīgi 276 un 404 ēku daļu nosaukumi latviešu un angļu valodā no trim aktuāliem leksikogrāfiskiem avotiem. Lai noteiktu, kādi leksiski semantiskie lauki sastopami visbiežāk, veikta satura analīze un datu apstrāde, izmantojot kvantitatīvas metodes.

Analizētie termini kopumā pieder 51 dažādam leksiski semantiskajam laukam, savukārt 27 lauki ir sastopami abās valodās. Pētījuma rezultāti liecina, ka termini latviešu valodā 40 % gadījumu pieder semantiskajiem laukiem "skaitļi" vai "ģeometrija", savukārt puse terminu angļu valodā pieder semantiskajiem laukiem, kuri saistīti ar dabu un dzīvību, piemēram, "ķermeņa daļas", "dzīvnieki", "augi", "iekšējie orgāni" un citi. Kopumā var secināt, ka termini angļu valodā biežāk ir tēlaini un metaforiski nekā latviešu valodā.

Salīdzinot pētījuma materiālu abās valodās, jāpiebilst, ka terminoloģijas resursiem latviešu valodā piemīt dažādas satura un kvalitātes nepilnības, salīdzinot ar angļu valodu. Līdz ar to iegūtie dati var kalpot kā iedvesmojošs atspēriena punkts jaunu terminu darināšanā ne tikai celtniecības terminoloģijā, bet arī citās jomās, ļaujot apzināties plašās radošās iespējas, kuras sniedz valoda.

LGBT terminoloģijas atveide latviešu valodā

Kristīne Kārcliņa

LU HZF PMSP "Rakstiskā tulkošana"

kristine.karklina93@gmail.com

LGBT kopiena veido nozīmīgu sabiedrības daļu Latvijā, taču kopienas terminoloģija latviešu valodā šobrīd ir mazattīstīta. Lielākajai daļai LGBT terminu nav ekvivalentu latviešu valodā.

Papildus terminiem LGBT kopiena lieto daudz žargonismu, no kuriem lielākajai daļai nav ekvivalentu latviešu valodā. Atveidojot LGBT terminus un citus ar LGBT saistītus vārdiskus apzīmējumus, latviešu valodā pārsvarā tiek lietoti aizguvumi no angļu valodas vai paskaidrojošs tulkojums. Pētot LGBT terminu un citu ar LGBT saistīto vārdisko apzīmējumu atveidi latviešu valodā, var saskarties arī ar okazionālismiem un potenciālismiem.

LGBT terminoloģija nav izstrādāta, kas apgrūtina ne tikai saskarsmi starp cilvēkiem, komunikāciju publiskajā telpā, bet arī valodnieku un tulkotāju darbu. Ļoti aktuāls paliek jautājums par nenoniecinošu terminoloģiju, jo nepieciešama terminoloģija un leksika, kas neveicinās šo cilvēku izslēgšanu no sabiedrības un marginalizāciju. Pētījuma rezultāti apliecina nepieciešamību izstrādāt terminoloģijas risinājumus LGBT terminoloģijas jomā, un LGBT terminoloģijas izveidē būtu jāiesaistās terminologiem un LGBT kopienas pārstāvjiem Latvijā.

**The Challenges of Translating a Multi-Lingual Text:
Shobhaa De's "Bollywood Nights"**

Kristīna Korneliusa
LU HZF BSP "Angļu filoloģija"
kristina.korneliusa@gmail.com

In Shobhaa De's novel *Bollywood Nights* (1991), there are several source languages used in the multilingual source text, while the target text is usually aimed at a monolingual audience. The English text includes a large number of words and phrases from local languages spoken in India – mainly from Hindi, but also from Urdu, Punjabi and Marathi. Such items can be grouped as follows: untranslated words in Hindi; untranslated phrases and sentences in Hindi; interlingual slang and swearwords; words and phrases from other languages than Hindi; phrases, in which English is mixed with another language and whose meaning is prompted by the English keywords; words and phrases in Hindi or other languages whose English translation is provided in the text.

Code switching is one of ways to deal with the text. Some cultural references and local peculiarities might need to be explained by the potential translator.

Some of the linguistic units presented in local Indian languages in the English-language novel *Bollywood Nights* can be left untranslated, depending on the information given by the context. Extended notes might be needed for explaining the cultural peculiarities. In the situation when the reader is doing an unprofessional translation for his or her personal needs it is possible to use visual materials and/or less reliable tools than it would be for a professional translator who is translating the text for the general public.

The Implicit in Simultaneous Interpreting in Political Context

Elīna Vorobjova

LU HZF PMSP "Konferenču tulkošana"

elina.vorobjova@gmail.com

Implicit information is intentionally included in a message and understood by the addressee without being expressed in the discourse. Implicitness can be categorised according to its source: language (implicit links between notions, tropes, connotations), culture (difference in encyclopedic knowledge among cultures, understanding the situation of enunciation, intertextuality) and conventions (language affinities, rhetorics, modality). In political context, implicitness is used for maintaining relations and for persuading while allowing the speaker to assume less responsibility, reduce the audience's attention and create a possibly deceptive sense of general consensus.

The main tools that help interpreters in grasping implicit meaning are: linguistic skills, cultural and encyclopedic knowledge, rhetorical and pragmatic competences developed in both working languages, assessment of knowledge gaps between the audiences, logic, consciously looking for and anticipating implicitness, cultural empathy, context and paratexts. The choice of translation strategy is influenced by the audience (its knowledge, expectations, level of similarity between the source and the target culture); the specific type of implicitness; other text-related factors (transculturality, extratextuality, centrality of reference, intersemiotic redundancy, co-text, media-specific and paratextual considerations).

Ambiguity, allusion, metaphor and implicature are the main causes of implicitness in political discourse. Ambiguity, intertextuality and metaphors are interpreted more successfully, while allusions presented the most difficulties for simultaneous. The most prevalent strategies for rendering implicit content are paraphrase, simplification, direct translation and omission. When in doubt, interpreters ought to prefer paraphrasing, providing direct translation or even simplifying instead of omitting implicit content.

In 40% of the analysed cases, interpreters produce completely acceptable translations of the implicit content found in the original, while in 30% the stylistic devices are sacrificed or the interpreter produces a "stopgap" solution completely omitting the implicit parts. Interpreters are generally successful at rendering various types of implicitness in different levels of formality, which is particularly important in the case of political discussions where implicitness is used as an intentional strategy and thus should be maintained in the target text.

Arodriski tulku un tulkotāju darba vidē

Larisa Engelsone

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

larisa.engelsone@gmail.com

Natālija Ambrosova

LU HZF PMSP "Rakstiskā tulkošana"

natalija.ambrosova@lu.lv

Helēna Gizeleza

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība,

Latvijas Universitāte

helena.gizeleza@gmail.com

Darba vides apstākļiem ir ļoti liela nozīme kā darba kvalitātes uzlabošanā, tā arī darbinieku veselības nodrošināšanā. Tulku un tulkotāju darba vidē, kā arī citās darba jomās pastāv noteikti faktori, kas ietekmē darbiniekus un pašnodarbinātas personas, kas strādā šajā jomā. „Darba aizsardzības likums” definē šos faktorus kā darba vides riskus, varbūtību, ka nodarbināto drošībai vai veselībai darba vidē var rasties kaitējums, kā arī šā kaitējuma iespējamo smaguma pakāpi.

Lai gan katrā darba jomā darba vides riski ir atšķirīgi, tos var sadalīt šādās grupās:

- fizikālie riska faktori (troksnis, vibrācija, apgaismojums, mikroklimate u. c.);
- fiziskie riska faktori (smags darbs, darba pozas, darbs ar datoru u. c.);
- ķīmiskie riska faktori (dažādas ķīmiskās vielas un produkti);
- bioloģiskie riska faktori (baktērijas, vīrusi, sēnītes, parazīti u. c.);
- psihoemocionālie riska faktori (darba laiks, darba apjoms, savstarpējās attiecības u. c.);
- traumatisma faktori (dažāda veida savainošanās, pakļupšana, paslīdēšana u. c.).

Jebkuram amatam vai darba veidam ir svarīgi regulāri veikt darba vides novērtēšanu, kas ļauj noteikt tos faktorus, kas rada vai var radīt risku nodarbināto vai pašnodarbināto drošībai un veselībai. Darba vides novērtēšana tulkiem un tulkotājiem ir pamats pasākumu veikšanai risku novērtēšanai un samazināšanai.

Pamatojoties uz 2015. gada Latvijas tulku un tulkotāju darba drošības un veselības pētījumu, šogad tika veikta aptauja par darba vides ietekmi uz tulku un tulkotāju riskiem darbā. Anketa tika papildināta ar jautājumiem par simptomiem, kas var liecināt par veselības traucējumiem, kuri saistīti ar tulku un tulkotāju darba vidi. Tika apkopoti provizorisks rezultāti, kas ļauj secināt, ka tulku un tulkotāju darba vide un darba režīms bieži vien neatbilst veselīgas arodvides prasībām.

Tulku un tulkotāju darba videi ir raksturīgi muskuļu un kaulu sistēmas slimību, sirds traucējumu, acu slimību, izdegšanas sindroma un depresijas riski, tāpēc nepieciešama pastāvīga darba vides kontrole un uzlabošana; gadījumos, kad rodas aizdomas par arodslimības pazīmēm, ieteicams griezties pie arodārsta.

Tulko sveiks un vesels: vingrojumi arodrisku mazināšanai

Marija Lapaine

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

marija.lapaine@lu.lv

Veselīga dzīvesveida elementi (veselīgs uzturs, vispārējā fiziskā sagatavotība, dienas režīms, miegs, atpūta u. c.) palīdz vairo cilvēka izturību un adaptācijas spējas. Tulkošanas speciālistu arodrisku profilaksei ir ieteicams pievērst īpašu uzmanību gan stresa pašregulācijai, gan emociju vadīšanai, gan vispārējai fiziskai sagatavotībai.

Regulāri vingrojumi palīdz holistiski uzlabot dzīves kvalitāti un vairo stresa toleranci, veicinot ķermeņa spēju iemācīties ātrāk adaptēties augstākam kortizola līmenim. Tādēļ fiziskie vingrojumi mazina CNS disfunkciju, kognitīvo funkcionālo spēju traucējumu un depresijas risku. Tāpat pētījumi liecina, ka brīvprātīgā vingrošana var būt vienkārša un nefarmakoloģiska metode, kā uzturēt neirotrofīna līmeni smadzenēs.

Vingrojumu sistēmiska prakse prasa arī koncentrācijas, disciplīnas un psihoemocionālās paškontroles spēju izkopšanu, kas spēlē ievērojamu lomu profesionālās tulkošanas karjeras veidošanā. Vispārējās fiziskās sagatavotības vingrojumi izturībai, spēkam, lokanībai, kā arī aerobie treniņi palīdz organismam labāk pārvaldīt sasprindzinājumu, stiprina muskuļu korseti un uzlabo pašsajūtu. Pārdomāti vingrojumi ikdienā ir efektīvs veids, kā izvairīties no sūpēm, ko var izraisīt neergonomiskās pozas darba laikā, vairo kapacitāti, mazināt uztveramo darba stresu, atgūt enerģiju jauniem profesionāliem sasniegumiem un uzlabot kopējo dzīves kvalitāti.

Piezīmes/Notes

A series of 25 horizontal dashed lines for writing notes.

Piezīmes/Notes

A series of horizontal dashed lines spanning the width of the page, intended for writing notes.